



**MAM PRAWO DO...
KONWENCJA
O PRAWACH
DZIECKA**

*broszura
i plakat*

Wstęp



Marta Tomaszewska

Marta Tomaszewska
 Dyrektorka Projektów
 Edukacyjnych Kulczyk Foundation

W 1989 roku Zgromadzenie Ogólne ONZ uchwaliło Konwencję o Prawach Dziecka, czyli dokument określający ogóln światowy system ochrony praw najmłodszych. Polska była inicjatorem powstania takiego dokumentu i przedłożyła Komisji Praw Człowieka ONZ pierwszy projekt Konwencji. Żeby uhonorować i przypomnieć tę szczególną rolę naszego państwa, Sejm RP ustanowił 20 listopada Ogólnopolskim Dniem Praw Dziecka. Tego samego dnia na całym świecie świętuje się Międzynarodowy Dzień Praw Dziecka.

Kiedy piszemy do Państwa ten tekst, jest listopad 2019 roku, minęło 30 lat od uchwalenia Konwencji. Wiele Państw ją ratyfikowało, podjęto wiele działań, by sytuacja dzieci na całym świecie była coraz lepsza, by respektowano ich prawa. Nie oznacza to jednak, że możemy powiedzieć, że jest dobrze. W wielu krajach wciąż jeszcze podstawowe prawa dziecka nie są przestrzegane, a organizacje rządowe i pozarządowe muszą, często dosłownie, walczyć o godność dziecka.

Kulczyk Foundation wspiera organizacje, których celem jest egzekwowanie i wzmacnianie praw dzieci w codziennym życiu – od walki z handlem dziećmi, przez ochronę przed pracą przymusową, zapewnianie godnych warunków życia, do pomocy w zapewnieniu dostępu do edukacji bez względu na płeć, pochodzenie, wyznanie.



Dorota Kuszyńska

Dorota Kuszyńska
 Koordynatorka Projektów
 Edukacyjnych Kulczyk Foundation

Również w krajach rozwiniętych, gdzie – wydawałoby się – sytuacja jest najlepsza, dostrzegamy potrzebę zwrócenia uwagi dorosłych i samych dzieci na ich prawa. Zabiegany świat, ogrom bodźców, zaspokajanie potrzeb życia codziennego, praca, szkoła, problemy, wydarzenia nieoczekiwane w naszym życiu, ale też poruszanie się zgodnie z przyjętym algorytmem – dom, szkoła, praca, dom, powodują, że nierzadko nie potrafimy być tu i teraz, że zapominamy o rzeczach prawdziwie ważnych – o uwadze poświęconej dziecku, o czasie na zwykłą rozmowę o radościach i smutkach, o jego potrzebach, dążeniach, marzeniach, o jego prawach.

Każde dziecko, bez względu na pochodzenie, płeć, narodowość itd. wymaga szczególnej opieki i ochrony, a rolą dorosłych jest wspieranie go w rozwoju, z poszanowaniem jego godności, tożsamości, prywatności. Warto podkreślić, że to nie tylko obowiązek rodziców, ale w ogóle dorosłych. Szczególną więc rolę mają tu do odegrania nauczyciele, którzy nierzadko są powiernikami, przewodnikami, wzorami do naśladowania, ale też tymi dorosłymi, którzy dzięki częstemu kontaktowi są w stanie zauważyć niepokojące sygnały płynące ze strony dziecka. Są też tymi, którzy mogą wzmocnić poczucie własnej wartości, sprawczości i odpowiedzialności dziecka.



Anna Samsel

Anna Samsel
 Koordynatorka Projektów
 Edukacyjnych Kulczyk Foundation

Przekonane, że początkiem dbania o respektowanie praw swoich i innych, jest ich pełna świadomość, oddajemy w Państwa ręce broszurę „Mam prawo do...”, która w przejrzysty sposób prezentuje i tłumaczy kluczowe prawa dziecka oraz plakat w dwóch wersjach do wyboru. Zachęcamy do przekazania ich w ręce dzieci, zawieszenia w klasie, omówienia z uczniami i wracania do zapisów Konwencji tak często, jak to tylko potrzebne. Mamy nadzieję, że ta publikacja będzie pomocna w rozmowie z uczniami o ich prawach i o korzyściach wynikających z ich znajomości, w rozmowach o tym, że wolność to wyzwanie, które wymaga dużej odpowiedzialności i świadomości tego, że mamy swoje prawa, ale również obowiązki. Takie rozmowy to świetna okazja do przygotowania dzieci do samodzielnego życia w społeczeństwie w duchu wolności, ale i odpowiedzialności. Konkretnie pomysły i inspiracje, które mogą służyć za punkt wyjścia do tych rozmów, znajdziecie Państwo w naszych scenariuszach zajęć.

Ogólnopolski Dzień Praw Dziecka świętujemy raz w roku, jednak ważne jest, by na co dzień pamiętać o najmłodszych. Życzymy Państwu, byście znajdowali czas i przestrzeń na życzliwe i mądre rozmowy o prawach, ich respektowaniu oraz umiejętności reagowania, kiedy są zagrożone czy łamane.

Konwencja o Prawach Dziecka

20 listopada – Ogólnopolski Dzień Praw Dziecka

20 listopada 1989 r. Zgromadzenie Ogólne ONZ uchwaliło Konwencję o Prawach Dziecka, czyli ogólnościatowy system ochrony praw dziecka. To Polska przedłożyła Komisji Praw Człowieka ONZ pierwszy projekt Konwencji.

Co to jest Konwencja o Prawach Dziecka?

Konwencja to akt prawny określający Twoje prawa i wynikające z nich zobowiązania państw i dorosłych. Twoje prawa to prawa człowieka, ale uwzględniające to, że nie masz zdolności do czynności prawnych (np. podpisywania umów) oraz podlegasz władzy rodzicielskiej.

Po co są te prawa?

Konwencja o Prawach Dziecka powstała po to, by objąć Cię dodatkową ochroną, także instytucjonalną, żebyś jak najlepiej została/został przygotowana/-y do dorosłego życia.

Komu przysługują Prawa Dziecka?

Każdej istocie ludzkiej w wieku poniżej 18 lat bez jakiegokolwiek dyskryminacji, czyli niezależnie od tego, jak wyglądasz, jakiego koloru masz skórę, jakiej jesteś płci, jakim językiem się posługujesz, jaką religię wyznajesz, jakie masz poglądy, kim są Twoi rodzice, niezależnie od tego, czy jesteś w pełni sprawna/-y, czy nie, biedna/-y czy bogata/-y. Nikt nie może pozbawić Cię tych praw.

Kto odpowiada za ochronę Praw Dziecka?

Państwo, co oznacza, że wszystkie instytucje i urzędy zajmujące się sprawami dzieci powinny kierować się dobrem dzieci w każdej sytuacji ich dotyczącej.
W Polsce powołana jest także instytucja Rzecznika Praw Dziecka, którego obowiązkiem jest stać na straży Twoich praw i wolności.

Prawa, obowiązki, przywileje

Prawa to nie obowiązki. Prawa dziecka – tak jak inne prawa człowieka – są niezbywalne i przysługują każdemu dziecku.
Według prawa polskiego masz też konkretne obowiązki – nie tylko te, które ustalasz z rodzicami, opiekunami i nauczycielami! Jakie?
To m.in. obowiązek wspierania rodziców, pomocy we wspólnym gospodarstwie, posłuszeństwa wobec rodziców, obowiązek przyczyniania się do pokrywania kosztów utrzymania rodziny, obowiązek szkolny oraz obowiązek nauki.*
Twoje obowiązki ustalane z rodzicami nigdy nie powinny naruszać Twoich praw. Tak samo jak nigdy nie można odbierać Ci praw za karę. Ale uwaga, nie pomył też prawa z przywilejem – np. granie na telefonie to przywilej i nie jest niezbędne, żeby realizować prawo do wypoczynku.

*Więcej o tych obowiązkach znajdziesz w kolejnej części materiału.

Prawa osobiste

umożliwiający Twój rozwój



prawo do życia i rozwoju

Nikt nie ma prawa odebrać Ci życia, a państwo powinno zapewnić Ci odpowiednie warunki do życia i rozwoju, co oznacza zabezpieczenie możliwości do prawidłowego (w aspekcie fizycznym) i niczym nieskrępowanego (w aspekcie intelektualnym) zwiększania Twojego potencjału.

art. 6

prawo do wychowania w rodzinie

Masz prawo do wychowania w rodzinie i kontaktów z rodzicami, chyba że nie jest to dla Ciebie dobre. Twoi rodzice lub opiekunowie powinni wspierać Twój rozwój i kierować się Twoim dobrem, wychowując Cię. Jeśli Twoi rodzice mieszkają osobno, masz prawo kontaktować się z obojgiem, podobnie w razie rozłączenia z rodzicami masz prawo utrzymywać z nimi stałe kontakty. Kontakty mogą być ograniczane tylko wtedy, kiedy byłyby dla Ciebie szkodliwe (i np. są w związku z tym ograniczone przez sąd).

art. 5, 9, 10, 11, 18, 20

prawo do tożsamości

Masz prawo do tożsamości, tzn. posiadania imienia i nazwiska, obywatelstwa, wiedzy o własnym pochodzeniu. Po Twoich narodzinach powinien zostać sporządzony akt urodzenia. Masz też prawo – jeśli to możliwe – poznać swoich rodziców biologicznych i być przez nich wychowywana/-y.

art. 7, 8

prawo do wolności wypowiedzi, wyrażania poglądów i ich poszanowania

Stosownie do Twojego wieku, masz prawo do swobodnego wyrażania własnych poglądów we wszystkich sprawach Ciebie dotyczących. Nie oznacza to, że rodzice zawsze muszą zgodzić się na to, co proponujesz – ale mają obowiązek Cię wysłuchać i w miarę możliwości uwzględnić Twoje zdanie. Masz też prawo do przekazywania informacji i idei w takiej formie, jak tylko chcesz, jednak pamiętając o tym, że prawo to jest ograniczone koniecznością uwzględniania praw i reputacji innych osób, zdrowia albo moralności społecznej. Wyrażanie swoich poglądów to nie jest więc pozwolenie na obrażanie innych, krzywdzenie słowami, ośmieszającymi obrazkami itp. Bo nasza wolność kończy się tam, gdzie zaczyna innych – warto o tym pamiętać!

art. 12, 13

Prawa osobiste

umożliwiające Twój rozwój



prawo do swobody myśli, sumienia i wyznania

Twoi rodzice lub opiekunowie mają prawo ukierunkowywać Cię i wychowywać zgodnie ze swoimi zasadami, tłumaczyć Ci świat, pokazywać i go objaśniać. Nie znaczy to jednak, że musisz myśleć tak jak oni, choć warto się zastanawiać nad tym, co mówią i co chcą Ci przekazać. Pamiętaj, że Twoi rodzice też mają prawo do swoich przekonań i myśli, a więc także Ty nie możesz narzucać im swojego sposobu myślenia. Swoboda wyrażania swoich przekonań i wyznawanej religii jest ograniczona w przypadku, gdy narusza porządek publiczny, zdrowie lub moralność społeczną, a także prawa i wolności innych osób.

art. 14

prawo do prywatności i zachowania tajemnicy

Nikt nie ma prawa ingerować w Twoje życie prywatne czy domowe i korespondencję, chyba że robi to dla Twojego dobra lub bezpieczeństwa. Wiąże się z tym także zobowiązanie do zachowywania tajemnicy. Z tajemnicami jednak jest tak, że jeśli coś Cię niepokoi, związane jest z zagrożeniem lub nadużyciem, podziel się tym z osobą, której ufasz, lub skorzystaj z anonimowego Telefonu Zaufania dla Dzieci i Młodzieży 116 111. Prawo też chroni Twój honor i reputację – to także ochrona Twojego wizerunku. Jeśli więc nie chcesz mieć zdjęć na profilu Twojego rodzica czy koleżanki – masz prawo im o tym powiedzieć i oni powinni to uszanować.

art. 16

prawo do wolności od przemocy

Nikt nie ma prawa stosować wobec Ciebie jakiegokolwiek formy przemocy. Masz prawo do ochrony przed przemocą fizyczną, psychiczną, emocjonalną, seksualną i ekonomiczną. Pamiętaj więc, że zarówno bicie, hejt, poniżanie, szantaż emocjonalny czy zanieczyśnianie to przemoc, przed którą powinnaś/-eś być chroniona/-y.

Masz też prawo do ochrony przed wykonywaniem pracy, która jest dla Ciebie niebezpieczna, szkodzi Twojemu zdrowiu albo przeszkadza Ci w nauce.

Twoim prawem jest też ochrona przed wykorzystywaniem seksualnym, a więc jakimkolwiek dotykiem, którego sobie nie życzysz, nakłanianiem czy zmuszaniem do kontaktów seksualnych.

art. 19, 32, 34, 36

Prawa socjalne

które są obowiązkami państwa i dorosłych do stworzenia odpowiednich warunków do Twojego rozwoju umysłowego i fizycznego

prawo do ochrony zdrowia

Twoje prawo do ochrony zdrowia oznacza, że państwo powinno zapewnić Ci dostęp do jak najlepszej opieki zdrowotnej i umożliwić Twoje leczenie czy rehabilitację, kiedy są konieczne. Twoim prawem jest także zdobywanie wiedzy o profilaktyce zdrowotnej, a więc wszelkich działaniach, które pomagają Ci zachować zdrowie, prawidłowo się rozwijać i mieć świadomość różnych zagrożeń oraz tego, jak można ich uniknąć – np. dbając o higienę, poszerzając wiedzę o szczepieniach ochronnych, budując zdrowe nawyki żywieniowe.

art. 24

prawo do godziwych warunków socjalnych

Twoje prawo do życia w warunkach zapewniających Ci właściwy rozwój fizyczny i psychiczny to jednocześnie obowiązek rodziców, którzy w razie potrzeby powinni być wspierani przez państwo, jeśli Wasza rodzina znajduje się w trudnej sytuacji życiowej. Pamiętaj jednak, że to nie oznacza, że godne życie jest wtedy, kiedy ma się nowy telefon i najnowsze ubrania. Na godziwy poziom życia składają się np. warunki dobre dla Twojego zdrowia i rozwoju, ale też właściwa opieka rodzicielska, dostęp do dóbr kultury i informacji.

art. 26, 27

prawo do wypoczynku i czasu wolnego

Tak! Masz prawo do odpoczynku, uczestniczenia w zabawach i zajęciach rekreacyjnych. W ramach dbania o realizację tego prawa rodzice także pilnują Twojego czasu snu, bo także o taki wypoczynek chodzi. Pamiętaj jednak, że to prawo nie znosi Twoich obowiązków i najlepiej ustalać z rodzicami to, jak dzielisz czas poza szkołą między odpoczynek i zabawy a obowiązki.

art. 31

Prawa kulturalne

wspierają kształtowanie się Twojej tożsamości i rozwój osobowy

prawo do nauki

Nauczanie na poziomie podstawowym powinno być obowiązkowe i bezpłatne dla wszystkich dzieci – tak na szczęście już jest w Polsce. Masz prawo do takiej jakości edukacji, żeby umożliwiała w jak najpełniejszym zakresie rozwój Twojej osobowości, talentów oraz zdolności umysłowych i fizycznych. Edukacja powinna przygotować Cię do życia w wolnym społeczeństwie, w duchu zrozumienia, pokoju, tolerancji, równości płci oraz przyjaźni pomiędzy wszystkimi narodami, grupami etnicznymi, narodowymi i religijnymi, a także wykształcić powinna w Tobie poszanowanie środowiska naturalnego!

art. 28, 29

prawo do korzystania z dóbr kultury

Masz prawo uczestniczyć w wydarzeniach kulturalnych i artystycznych, poznawać kulturę i jej znaczenie, stosownie do Twojego wieku. Państwo powinno dbać o to, żeby zarówno w mediach publicznych, jak i instytucjach kultury dostępna była specjalna oferta kulturalna dla dzieci w różnym wieku.

art. 17, 31

prawo do informacji

Masz prawo do każdej informacji, której potrzebujesz, ale dostosowanej do Twojego wieku – to już rola rodziców, nauczycieli i innych dorosłych, aby odpowiadając na Twoje pytania, starali się dopasować odpowiedzi do Twojego wieku i dojrzałości. Nie wszystkie informacje są dla Ciebie od razu dostępne i zrozumiałe. Dzieje się tak ze względu na to, że wymagają one odpowiedniej wiedzy i znajomości różnych norm. Bez tego różne terminy naukowe i odniesienia do sytuacji mogą Ci raczej zaciemnić niż objasnić jakąś kwestię.

art. 13, 17

prawo do znajomości swoich praw

Państwo powinno zadbać o to, abyś znał/-a swoje prawa, oraz o to, aby znali je dorośli. Masz prawo oczekiwać, że inni też wiedzą, że jest taki kodeks jak Konwencja o Prawach Dziecka, i że znają jego artykuły. Możesz też sam/-a mówić o Konwencji innym. Wymieniaj się więc tymi informacjami ze wszystkimi znajomymi i rodziną!

art. 41, 42

Co dalej?

Jak możesz działać na rzecz przestrzegania praw dziecka?

- Znajomość przysługujących nam praw, uświadamia nam, kiedy mogą być łamane i pozwala na odwoływanie się do nich.
- Możesz dzielić się wiedzą o nich ze swoimi koleżankami i kolegami, a także rozmawiać z dorosłymi z Twojego otoczenia.
- Możesz podjąć ze znajomymi działania i np. przygotować kampanię informacyjną o prawach dziecka.

Co robić, kiedy prawa dziecka są łamane?

Jeśli jakieś Twoje prawo jest łamane...

Jeśli jakieś Twoje prawo jest łamane, zachęcamy Cię do zwrócenia się z tym do osoby dorosłej, której ufasz, np. rodziców, wychowawcy, psychologa lub pedagoga szkolnego. Jeśli obawiasz się czegoś, jest Ci trudno lub nie wiesz, jak mówić o swoim problemie lub chcesz pozostać anonimowa/anonimowy, skorzystaj z Telefonu Zaufania dla Dzieci i Młodzieży 116 111.

Jeśli widzisz, że są łamane prawa innego dziecka...

Jeśli widzisz, że są łamane prawa innego dziecka, postaraj się również ją/jego namówić do rozmowy z osobą dorosłą lub sam/sama poinformuj dorosłych o sytuacji. Pamiętaj, że osoby dorosłe mają większe niż dzieci możliwości podjęcia działań, które w efekcie mogą pomóc.

Gdzie szukać pomocy?

- Dorośli, którym ufasz – np. rodzice, opiekunowie, nauczyciele, psycholog/pedagog szkolny
- Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży (rozmowy telefoniczne, e-mail) – 116 111, www.116111.pl
- Telefon dla rodziców i nauczycieli w sprawie bezpieczeństwa dzieci – 800 100 100
- Bezpłatna infolinia dla dzieci i młodzieży, rodziców oraz nauczycieli (rozmowy telefoniczne, e-mail, czat) – 800 080 222, www.liniadzieciom.pl
- Telefon Rzecznika Praw Dziecka – 800 12 12 12, www.brpd.gov.pl



KULCZYK
FOUNDATION

Kulczyk Foundation od początku istnienia wspiera organizacje, które walczą o egzekwowanie praw dzieci w codziennym życiu – od walki z handlem dziećmi, przez ochronę przed pracą przymusową, zapewnianie godnych warunków życia, do pomocy w powrocie do korzystania z prawa do edukacji. Więcej o działaniach Fundacji: kulczykfoundation.org.pl

Materiał przygotowany z wykorzystaniem:

Dziecko ma swoje prawa. Prawa dziecka dla rodziców, Dorota Zawadzka, Edipresse Polska SA, Warszawa 2015.

Prawa dziecka i edukacja o prawach dziecka. Historia • Teoria • Praktyka, Małgorzata Połowniak-Dąbrowska, UNICEF Polska, Warszawa 2019.

Powinności dziecka wobec rodziców na podstawie kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, Joanna Deputat (UWM), [w:] Prawo Małżeńskie i jego relacje z innymi gałęziami prawa, red. Iga Jaroszevska, Grzegorz Cwikiński, Olsztyn 2017. KPP Monografie.

Art. 36 ustawy z dn. 14 grudnia 2016 r. o prawie oświatowym (tekst jednolity Dz.U. 2019 poz. 1148)

Fot. Tatiana Jachyra dla Kulczyk Foundation

Obowiązki dziecka

Oprócz obowiązków ustalanych z rodzicami, opiekunami i w szkole masz też obowiązki wynikające z prawa polskiego: te wobec rodziców zapisane są w Kodeksie Rodzinnym i Opiekuńczym, a związane z nauką i szkołą – w Prawie Oświatowym.

obowiązek wspierania rodziców

I rodzice, i dzieci są zobowiązani do wzajemnego szacunku i wspierania się. Oznacza to, że np. kiedy Twoi rodzice są chorzy, powinnaś/powinieneś się o nich troszczyć – podobnie w przypadku np. jakichś niepowodzeń życiowych. Oczywiście to wszystko w miarę swoich możliwości!

art. 87 Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego

obowiązek przyczyniania się do pokrywania kosztów utrzymania rodziny

Jeśli mieszkasz u rodziców i uzyskujesz jakieś dochody z własnej pracy, wymagane jest, abyś aktywnie włączył/-a się w sprawy finansowe i gospodarcze rodziny. Dlaczego? W ten sposób wykształcasz swoją postawę poczucia odpowiedzialności za losy najbliższych i uczysz się wartości pracy i pieniądza.

art. 91 § 1 Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego

obowiązek pomocy we wspólnym gospodarstwie

Jeśli rodzice Cię utrzymują i mieszkasz u nich (lub u jednego z nich), masz obowiązek pomagać w codziennym dbaniu o funkcjonowanie domu, m.in. poprzez dbanie o porządek, przygotowywanie posiłków. Te obowiązki oczywiście powinny być dostosowane do Twoich możliwości (wieku, siły fizycznej, sprawności) i nie powinny kolidować z obowiązkiem szkolnym czy utrudniać prawidłowego rozwoju, do którego oprócz obowiązków potrzebny jest także odpoczynek.

art. 91 § 2 Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego

obowiązek posłuszeństwa dzieci wobec rodziców

Oznacza, że zasadniczo powinnaś/powinieneś być posłuszna/-y rodzicom, choć masz prawo do swoich poglądów i preferencji. W sprawach, w których możesz samodzielnie podjąć decyzję i składać oświadczenia woli, powinnaś/powinieneś co najmniej wysłuchać opinii i zaleceń rodziców formułowanych dla Twojego dobra. Ten obowiązek powiązany jest z obowiązkiem wzajemnego szacunku i wspierania się, czyli tak jak Twoi rodzice mają obowiązek uszanowania, a przynajmniej wysłuchania Twojej decyzji, tak Ty powinnaś/powinieneś uszanować decyzje rodziców.

art. 95 § 2 Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego

obowiązek szkolny i nauki

Obowiązek szkolny to wymóg poddania się procesowi edukacji, dotyczy każdego dziecka w Polsce od 7. roku życia do ukończenia VIII klasy szkoły podstawowej. Na tym jednak nie kończy się Twoja edukacja, ponieważ dotyczy Cię także obowiązek nauki, czyli edukacja w szkole ponadpodstawowej lub nauka poprzez odpowiednio sformalizowane przygotowanie zawodowe u pracodawcy i w szkołach branżowych.

art. 36 Prawa oświatowego

MAM prawo do

- życia i rozwoju
- tożsamości
- wolności wypowiedzi, wyrażania poglądów i ich poszanowania
- swobody myśli, sumienia i wyznania
- prywatności i zachowania tajemnicy
- wychowania w rodzinie i kontaktów z rodzicami
- nauki
- informacji
- wolności od przemocy
- ochrony zdrowia
- godziwych warunków socjalnych
- wypoczynku i czasu wolnego
- korzystania z dóbr kultury
- znajomości swoich praw

KONWENCJA O PRAWACH DZIECKA



M A M

prawo do...

- życia i rozwoju
- wychowania w rodzinie i kontaktów z rodzicami
- tożsamości
- wolności wypowiedzi, wyrażania poglądów i ich poszanowania
- swobody myśli, sumienia i wyznania
- prywatności i zachowania tajemnicy
- wolności od przemocy
- ochrony zdrowia
- godziwych warunków socjalnych
- wypoczynku i czasu wolnego
- nauki
- korzystania z dóbr kultury
- informacji
- znajomości swoich praw

KONWENCJA O PRAWACH DZIECKA